

Rafik Issa Beekun

ISZLÁM ÜZLETI ETIKA

CNS

ISZLÁM ÜZLETI ETIKA

Islám üzleti etika (Hungarian)
Rafik Issa Beekun

Copyright © Center for Advanced Studies and the International Institute of Islamic Thought (IIIT), First Edition 1443AH / 2022CE

ISBN: 978-9926-471-48-4 Paperback

Translated into Hungarian from the English Title:
Islamic Business Ethics
Rafik Issa Beekun

Copyright © The International Institute of Islamic Thought (IIIT), First Edition
1417AH / 1997CE, Reprint 1427AH / 2006CE
ISBN: 978-1-56564-242-3 Paperback

IIIT
P.O. Box 669
Herndon, VA 20172, USA
www.iiit.org

FORDÍTOTTA
SZERKESZTETTE
TIPOGRÁFIA
KIADÓ

Marianna Kármán
Gabriella Toth
Suhejb Xhemali
Centar za napredne studije
Marka Marulića 2C, 71000 Sarajevo
www.cns.ba / cns.sarajevo@gmail.com

A könyv szerzői jogi védelem alatt áll. Minden jog fenntartva! A könyv sem egészében, sem részleteiben nem reprodukálható semmilyen eljárással a kiadó írásos jóváhagyása nélkül.

A könyvben kifejtett nézetek a szerző sajátjai, melyek nem feltétlenül egyeznek meg a kiadók véleményével.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

174:28

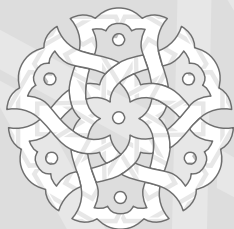
BEEKUN, Rafik Issa
Islám üzleti etika / Rafik Issa Beekun ; fordította Marianna Kármán. - Sarajevo : Centar za napredne
studije, 2022. - 128 str. ; 21 cm

Prijevod djela: Islamic business ethics. - Bibliografske bilješke uz tekst.

ISBN 978-9926-471-48-4

COBISS.BH-ID 47330054

Rafik Issa Beekun

ISZLÁM ÜZLETI ETIKA

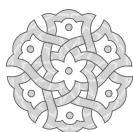
Fordította
Marianna Kármán

Sarajevo, 2022.

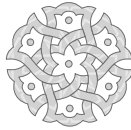
E könyv kiadását az Iszlám Gondolat
Nemzetközi Intézete (IIIT) támogatta.

Tartalomjegyzék

Előszó.....	7
Islám üzleti etika.....	9
Az etika meghatározása	11
Az iszlám etikai magatartást befolyásoló tényezők.....	13
Jogi értelmezések.....	13
Szervezeti tényezők.....	15
Egyéni tényezők.....	16
Az iszlám etikai rendszere	21
Alternatív etikai rendszerek	22
Az iszlám erkölcsi filozófia axiómái.....	36
A törvényes és jogellenes magatartás foki az iszlámban ..	47
<i>Ḥalāl</i> és <i>ḥarām</i> üzleti területek	51
<i>Ḥalāl</i> keresetek	51
<i>Ḥarām</i> keresetek	55
Az etikus szervezeti klíma kialakítása	61
A szervezetek társadalmi felelősségvállalásának islám perspektívája	63
Szervezeti érdekeltek.....	63
Természeti környezet	80
Az általános társadalmi jólét	84

A társadalmi felelősségvállalással kapcsolatos érvek és ellenérvek.....	86
A szociális érzékenység szervezeti módjai	87
A társadalmi felelősségvállalás kezelése	91
Explicit társadalmi megközelítések.....	91
Implicit szervezeti megközelítések	97
Szociális audit megvalósítása.....	98
Általános etikai irányelvek az üzleti életben muszlimok számára.....	101
Légy becsületes és szavahihető.	101
Tartsd meg a szavad.	102
Szeresd Allahot jobban, mint a kereskedést.	103
Kereskedj a muszlimokkal, mielőtt a nem muszlimokkal kereskednél.	103
Légy alázatos abban, ahogyan vezeted az életed.	104
Tarts kölcsönös konzultációt ügyeidben.	104
Ne foglalkozz csalással.	104
Ne vesztess meg senkit.	105
Üzletelj igazságosan.	105
Az etikátlan viselkedésért járó büntetés.....	107
Nincs kényszer az etikai magatartásban	107
Büntetésfilozófia az iszlámban	109
Tapasztalati feladatok és kérdőívek.....	111
Recep Saleb's etikai dilemmája.....	111
Egy etikai teszt.....	115
OGEL – Oil And Gas Exploration (Malájzia) Ltd.....	119
Meg tudod csinálni ezt az állástesztet?.....	123
Etikai szerepjáték: Sāmī kalandjai.....	127

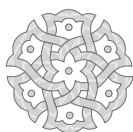
A Könyörületes és Irgalmas Isten nevében

Előszó

Ez a kötet *Az iszlám üzleti etika* első kiadása. A könyv muszlim üzletembereknek és üzleti alkalmazottaknak, munkavállalóknak szól, akiknek nap, mint nap erkölcsi helyzetekkel kell foglalkozniuk. Megkísértem az iszlám szemszögéből bemutatni a menedzsment kulcsfontosságú elveit. Imádkozom az Istenhez, hogy valóban azt a célt szolgálja, amiért megíratott – vagyis segítse az üzleti életben tevékenykedő muszlimokat az iszlám etikai rendszerrel összhangban működni.

Teljes felelősséget vállalok a könyvben kifejtett nézetekért. Elnézést kérek minden olyan hibáért, amely észrevétlen maradt. Szeretném megköszönni Dr. Iqbal Unus és Nadiyah Beekun közreműködését a kézirattal kapcsolatos észrevételeikkel. Végezetül köszönetet mondok Dr. Ahmad Salernek és Dr. Gamal Badawinak a bátorításukért és útmutatásukért több tekintetben, ideértve e könyv megírását is.

Dr. Rafik I. Beekun
University of Nevada
1996. november 1.

Islám üzleti etika

Ti vagytok a legjobb közösség, amely létrehozott az embereknek: megparancsoljátok, ami helyes, megtiltjátok, ami helytelen, és hisztek Allahban. (Korán, 3:110)¹

Az emberek minden nap etikai kérdésekkel szembesülnek a munkájuk során, de ritkán tudják, hogyan kell kezelni őket. A Wall Street Journalban 1991-ben, egy hét leforgása alatt megjelent cikkeket áttekintő kritika számos olyan kérdést vetett el, amelyekkel az alkalmazottaknak kell szembesülniük: lopás, hazugság, csalás, szélhámosság, stb.² Az Egyesült Államokban és nemzetközileg is végzett felmérések pedig felfedik az egyre növekvő, etikátlan magatartást az üzleti életben. Egy 2000 amerikai nagyvállalat körében végzett friss felmérés például a következő etikai problémákat tárta fel, melyek a vezetők munkájában jelentkeztek (fontossági sorrendben rendezve): (1) kábítószer- és alkoholfogyasztás, (2) munkavállalói lopás, (3) összeférhetlenség (4) minőség-ellenőrzési kérdések, (5) diszkrimináció az alkalmazás és az előléptetés

-
- 1 A Korán-részletek Kiss Zsuzsanna Korán-fordításai. Forrás: *A Kegyes Korán értelmezése magyar nyelven*, Netkalmár Kft, 2012. (A ford.)
 - 2 Cherrington, J. O., Cherrington, D. J. 1993. „A Menu of Moral Issues: One Week in the Life of the Wall Street Journal.” *Journal of Business Ethics*, 11., 255-265.

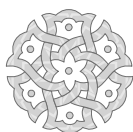
során, (6) üzleti titokkal való visszaélés, (7) visszaélés a vállalati költségelszámolásokkal, (8) az üzemek bezárása és elbocsátások, (9) a cég eszközeivel való visszaélés, (10) környezetszennyezés.³ A vállalkozások etikai értékei nemzetközi szinten sem kielégítőek. A világ 300 vállalatánál végzett felmérés során a vezető tisztségviselők több mint 85% -a jelezte, hogy a következő kérdések a legfontosabb etikai problémák közé tartoznak: a munkavállalók öszszeférhetetlensége, nem megfelelő ajándékok, szexuális zaklatás és jogosulatlan kifizetések.⁴

Naivítás, ha egy muszlim üzletember etikusan viselkedik egy globális, versenyképes környezetben? A válasz határozottan NEM! Az iszlámban az etika az élet minden területét irányítja. Az örök siker, vagyis *falāh* feltételei az iszlámban minden muszlim számára azonosak, akár üzleti ügyeik intézésében, akár mindennapi életük során. A kontextus megadása nélkül Allah a sikeres embereket úgy jellemzi, mint akik „a jóra hívnak (*khayr*), megparancsolják, ami helyes (*ma'rūf*) és megtiltják, ami helytelen (*mun-kar*).”⁵ Az üzleti értelemben mégis milyen magatartási normákat kellene követnie egy vállalatnak? Mi a muszlim üzletember felelőssége a belső és külső érdekeltségeket illetően? Noha a cég felső vezetői példás etikai magatartást tanúsíthatnak, hogyan lehet a közép- és az alacsonyabb szintű vezetőket hasonlóan etikus viselkedésre biztatni? Melyek azok az irányelvek, amelyek biztosítanak az etikus magatartást egy muszlim vállalkozásban?

3 *America's Most Pressing Ethical Problems*. 1990. Washington, DC: The Ethics Resource Center, 1.

4 Baumann, Mary. 1987. „Ethics in Business.” *USA Today*. A konferencia testületének adataira hivatkozott.

5 *Korán* 3:104.

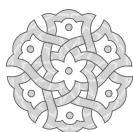
Az etika meghatározása

Az etika meghatározható azon erkölcsi elvek összességéként, amelyek különbséget tesznek a helyes és a rossz között. Normatív terület, mert előírja, hogy valakinek mit kell tennie, vagy mitől kell tartózkodnia. Az üzleti etika, amelyet néha vezetési etikának vagy szervezeti etikának is neveznek, a szervezetekre korlátozza értelmezési keretét. .

Islám kontextusban az etikával legszorosabban összekapcsolható kifejezés, amely a Koránból származik, a *khuluq*.⁶ A Korán kifejezések egész sorát is használja a jóság fogalmának leírására: *khayr* (jóság), *birr* (igazságosság), *qist* (méltányosság), *‘adl* (egyensúly és igazságosság), *haqq* (igazság és jog), *ma‘rūf* (ismert és jóváhagyott), és *taqwā* (kegyesség). A jámbor cselekedeteket *ṣāliḥātként*, a hitetlen cselekedeteket pedig *sayyi’ātként* írják le.⁷

6 *Korán* 68:4. Köszönöm Dr. Gamal Badawinak ezt a tanácsot.

7 Fakhry, Majid. *Ethical Theories in Islam*. Leiden: E. J. Brill, 1991, 12-13.

Az iszlám etikai magatartást befolyásoló tényezők

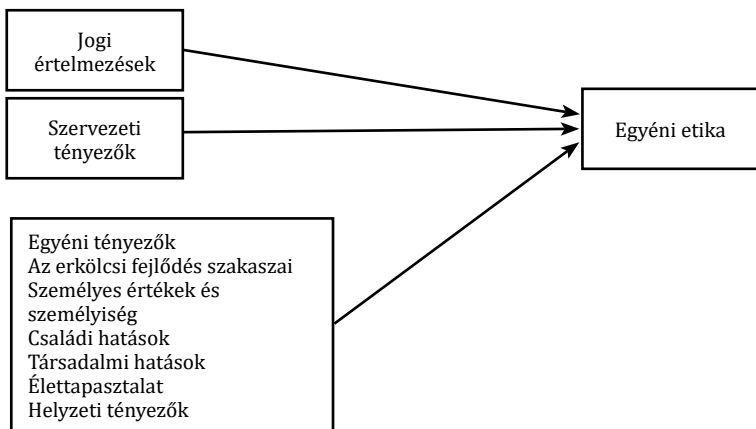
Az, hogy mit tekintünk etikus magatartásnak, függhet az etikai viselkedést meghatározó és befolyásoló tényezőktől. Ezeket a tényezőket az 1. ábra mutatja be.

JOGI ÉRTELMEZÉSEK

A világi társadalmakban a jogi értelmezések kortárs és gyakran átmeneti értékeken és normákon alapulnak; egy iszlám társadalomban ezeket az értékeket és normákat a sária és a korábbi *fiqh* ítéletek gyűjteménye határozza meg. Ezeknek az eltérő megközelítéseknek az eredménye megdöbbentő: egy időben az Egyesült Államokban törvényes és etikus volt megkülönböztetni a nőket és a kisebbségeket a munkafelvétel során; most a támogató intézkedések törvénytelenné teszik e csoportok diszkriminációját. Ezzel szemben az iszlám állandó és elidegeníthetetlen jogokat adott a nőknek, és soha semmilyen alapon nem diszkriminálta a kisebbségeket. Abū Dharr például arról számolt be, hogy a Próféta (saaw) azt mondta neki:

Nem vagy jobb, mint a vörös vagy fekete színű emberek, amíg nem tűnsz ki közülük kegyességben.⁸

1. ábra
Az egyéni etika meghatározói⁹

Hasonlóképpen, az iszlám etikai rendszer nem támogatja a *ca-veat emptor* koncepciót, melyet több nyugati bíróság is érvényesnek ítélt néhány homályos esetben. Ugyanis Anasz ibn Malik a következő hadíszot hagyományozta:

Allah küldötte (béke legyen vele) megtiltotta a gyümölcsök eladását, amíg azok majdnem megértek. Anaszt megkérdezték, mit jelent a „majdnem megért”. Azt válaszolta: „Amíg vörössé nem válnak”. Allah küldötte (béke legyen vele) tovább mondta: „Ha Allah elrontja a gyümölcsöket, milyen joga lenne bárkinek is elvenni a testvére (azaz más emberek) pénzét?”¹⁰

Az iszlám törvény hanafita értelmezése is ezt hangsúlyozza a méltányosság és a becsületesség kérdésében:

8 Abū Dharr, *Mishkāt al Maṣābīh*, 5198, Aḥmad közlése.

9 Barney, Jay B., Griffin, Ricky W. *The Management of Organizations*. © 1992 Houghton Mifflin Company, 720. Engedéllyel idézve.

10 Anas ibn Mālik, *Ṣaḥīḥ al Buḫārī*, 3.403.

Ha az eladó olyan tulajdont értékesít, amely egy bizonyos vonzó minőséget képvisel, de bebizonyosodik, hogy az áru nem rendelkezik ilyen tulajdonsággal, akkor a vevőnek lehetősége van az eladást törölni, vagy elfogadni az eladást a rögzített ár teljes összegéért. Ezt nevezzük a helytelen leírás lehetőségének.¹¹

SZERVEZETI TÉNYEZŐK

A szervezet is befolyásolhatja a résztvevők viselkedését. A szervezeti befolyás egyik legfontosabb forrása a szervezet vezetőjének az etikus magatartás iránti elkötelezettségének mértéke. Ezt az elkötelezettséget etikai kódex, szakpolitikai nyilatkozatok, beszédek, publikációk stb. útján tudja közvetíteni. Például a Xerox Corporation rendelkezik egy 15 oldalas etikai kódexszel, amelynek egyik szakasza kimondja:

Őszinték vagyunk az ügyfelekkel. Nincs ajánlat, nincs megvesztegetés, nincsenek titkok, sem bolondozás az árakkal. Bármilyen formájú kenőpénz bárkit kirúgathat. Bárkit.

A fenti állítás egyértelmű, és összekapcsolja az etikátlan viselkedést annak negatív következményeivel.

Az etikai kódexek egyre népszerűbbek számos szervezetben, és iparáganként gyakran eltérőek. Bár az ilyen kódexek fejleszthetik az etikai magatartást a szervezeti résztvevők körében, használatuk néha nem megfelelő. Egyes szervezetek kereskedhetnek vagy értékesíthetnek *khamrt* vagy más haram termékeket, illetve szolgáltatást; ennél fogva az egész szervezet magatartása etikátlan. Az etikai kódex kidolgozása és érvényesítése az ilyen típusú szervezetekben egyértelműen téves, mivel Allah Šubḥānahu wa ta‘ālā azt mondta a Koránban:

11 *Al Majallah* [The Ottoman Courts Manual [Ḥanafī]], Section II. Option for Misdescription, 310.

Megkérdéznek a részegítő dolgokról és a szerencsejátékról: Mondd: „Mindkettőben nagy bűn van, és valamennyi haszon is az emberek számára. De a bennük lévő bűn nagyobb, mint a haszon.”¹²

Általában azonban a *halāl* üzletekkel foglalkozó szervezetek az iszlám etikai kódex kidolgozása révén elősegíthetik az etikus viselkedést.

EGYÉNI TÉNYEZŐK

Az egyének különböző értékekkel jönnek dolgozni. Az etikai magatartást befolyásoló tényezők a következők: az erkölcsi fejlődés szakaszai, a személyes értékek és erkölcs, a család és az azonos életkorúak hatása, illetve az élettapasztalatok.

Az erkölcsi fejlődés szakaszai

A próféta (saaw) azt állította, hogy az emberek az erkölcsi fejlődés két szakaszán mennek át: a kiskorú vagy a kiskamaszkor és a felnőttkor szakaszán. ‘Ā’ishah (rah) egy általa hagyományozott hadíszban ezt mondta:

Allah apostola (béke legyen vele) azt mondta: „Három olyan személy van, akinek a cselekedeteit nem jegyzi fel: az alvó, amíg fel nem ébred, a tébolyodott, amíg észhez nem tér, és a fiú, amíg el nem éri a pubertást.”¹³

A fenti hadísból két dologra lehet következtetni. Először is, bizonyos típusú emberek nem felelősek viselkedésükért: az alvó, az őrült és a gyermek pubertás előtt. Másodszor, az ember nem felelős tetteiért, amíg nem éri el az észbeli érettség korát.

12 *Korán* 2:219.

13 ‘Ā’ishah, Umm al Mu’minin, Abū Dāwūd, 4384.

Az iszlám tudósok¹⁴ a fizikai és szellemi fejlődés mellett megállapították, hogy az emberi lélek vagy *nafs* fejlődésének három állapota vagy szakasza létezik: (1) *ammārah* (12:53), amely hajlamos a gonoszra, és ha nincs ellenőrzés vagy irányítás alatt, akkor pusztuláshoz vezet; (2) *lawwāmah* (75:2), amely érzi a gonosz tudatát, és ellenáll annak, bűnbánat után Allah kegyelmét és megbocsátását kéri, és próbál megjavulni; reméli, hogy elérheti az üdvösséget; (3) *muṭmāinnah* (89:27), az összes közül a legmagasabb szint, amikor a lélek teljes nyugalmat és elégedettséget ér el, miután az *‘aql* (értelem) ellenőrzése alatt tartja az ember gonosz hajlamait.¹⁵ Ha egy muszlim továbbra is etikátlanul viselkedik, akkor enged az *ammārah*-nak; ha az iszlám szerint jár el, akkor harcol az *ammārah* gonosz hatásai ellen, és reagál a *lawwāmah* és a *muṭmāinnah* útmutatásaira. Természetesen az, ami etikai viselkedését és a lélek e három állapota közötti kölcsönhatást irányítja, az a *taqwā* vagy a kegyesség, istenfélelem szintje. Attól függően, hogy *nafs*-a melyik szinten van, és hogy megnyeri vagy elveszíti-e a kísértés és a gonosz elleni harcot, lehet többé vagy kevésbé hajlamos az etikus viselkedésre.

A személyes értékek és a személyiség

Az ember értékrendje és erkölce az etikai normáit is befolyásolni fogja. A becsületességet hangsúlyozó személy egészen másként fog viselkedni, mint az, aki nem tartja tiszteletben mások tulajdonát. Érdekes, hogy az iszlámban a becsületesség romlása és esetleges eltűnése az Ítélet Napjának közelgő jele. Abū Hurayrah így számol be erről:

Amíg a Próféta (béke legyen vele) egy összejövetelen beszélt, jött egy be-
duin, és megkérdezte tőle: „Mikor lesz az Óra (Végítélet)?” Allah apostola

14 Rizvi, S. A. *Muslim Tradition in Psychotherapy and Modern Trends*. Lahore, Pakistan: Institute of Islamic Culture.

15 *Ua.*, 50-51.

(béke legyen vele) folytatta a beszédet, ezért egyesek azt mondták, hogy Allah apostola (béke legyen vele) meghallotta ugyan a kérdést, de nem tetszett neki, amit beduin kérdezett. Néhányan közülük pedig azt mondták, hogy Allah apostola (béke legyen vele) meg sem hallotta a kérdést.

Amikor a Próféta (legyen béke vele) befejezte beszédét, azt mondta: „Hol van a kérdező, aki az Óráról (Végítélet) érdeklődött?” A beduin azt mondta: „Itt vagyok, ó Allah apostola (béke legyen vele).” Aztán a Próféta (béke legyen vele) azt mondta: „Ha elveszik a becsületesség, akkor várd az Órát (Végítélet).” A beduin azt kérdezte: „Hogy fog elveszni?” A Próféta (béke legyen vele) azt mondta: „Amikor az erő vagy a hatalom arra alkalmatlan személyek kezébe kerül, akkor várd az Órát (Végítélet).”¹⁶

A kulcsfontosságú személyiségváltozó, amely befolyásolhatja az ember etikai viselkedését, a saját önkontrollja. Az egyén önkontrollja befolyásolja azt, hogy milyen mértékben érzékeli viselkedésének hatását életére. Az egyénnek van egy belső önkontrollja, ha úgy véli, hogy képes irányítani élete eseményeit. Ennek eredményeként a belső önkontroll vélhetően felelősséget vállal viselkedése kimeneteléért. Ezzel ellentétben egy külső önkontrollal rendelkező személy úgy gondolja, hogy a sors vagy a szerencse, illetve más emberek befolyásolják az életét. Egy ilyen ember feltételezhetően úgy véli, hogy a külső erők miatt viselkedik etikusan vagy etikátlanul. Összességében elmondható, hogy a belső tényezők nagyobb eséllyel hoznak etikai döntéseket, mint a külsők, kevésbé hajlamosak erkölcstelenül viselkedni, és elutasítják mások bántalmazását, még akkor is, ha egy felettes ezt parancsolja.¹⁷

Családi hatások

Az emberek gyermekként kezdik kialakítani az etikai normákat. A Próféta (saaw) hangsúlyozta a családi nevelés és gondozás fontosságát, amikor azt mondta:

¹⁶ *Saḥīḥ al-Bukhārī*, 1.56

¹⁷ Lefcourt, H. M. *Locus of Control: Current Trends in Theory and Research*. Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1982, 2d edition.

Parancsold meg gyermekeidnek, hogy imádkozzanak, amikor hét évesek lesznek, és neveld őket rá (az imára), amikor tíz évesek lesznek; és válaszd külön az ágyukat (az alváshoz).¹⁸

Ebből az következik, hogy ha azt szeretnéd, hogy gyermekeid jó muszlimokként nőjenek fel, akkor már kicsi koruktól el kell kezdened őket erre formálni. A gyermekek valószínűleg magas etikai normákat fognak kialakítani, ha úgy látják, hogy a többi családtag következetesen betartja ezeket a magas normákat, és ha az etikus magatartásért jutalmazták őket, de az igazságtalanságért, lopásért, stb. pedig büntetést kapnak. A szülők vegyes üzenetei valószínűleg etikátlan viselkedést eredményeznek a gyermeknél. A vegyes üzenetekre példa az a gyermek, akinek azt mondják, hogy a lopás rossz; de egyidejűleg a szülők munkahelyi irodájából „kölcsonvett” kellékeket kap.

Kortársak hatási

Ahogy a gyerekek növekednek, és bekerülnek az iskolába, azok a kortársaik befolyásolják őket, akikkel naponta kommunikálnak. Így, ha a gyermek barátai graffitit rajzolnak, a gyermek utánozhatja őket. Ha a gyermek társai kerülnek az ilyen viselkedést, akkor valószínűleg a gyermek ennek megfelelően fog viselkedni.

Élettapasztalat

Legyen pozitív vagy negatív, a legfontosabb események befolyásolják az egyének életét, és meghatározzák etikai meggyőződésüket és viselkedésüket. Malcolm X *haji*-tapasztalata nagy hatással volt későbbi muszlimként megélt éveire:

18 'Abd Allāh ibn Amr ibn al 'Āṣ, Abū Dāwūd, 0495. Amikor megvitattam ezt a hadísz Dr. Gamal Badawival, kijelentette, hogy az iszlám nem a gyermekek kemény «elfenekeléséről» szól. Maguknak kell akarniuk követni a szülei által bemutatott példaképeket, és tízéves korukig maguktól kell akarniuk megtartani a rendszeres imákat. Ha nem, akkor enyhe, de megfelelő fegyelmezést kell alkalmazni.

Több tízezer zárandok volt ott, a világ minden tájáról. Mindenféle színűek voltak, a kék szemű szőkéktől a fekete bőrű afrikaiakig. De mindannyian ugyanabban a szertartásban vettünk részt, megmutatva az egység és a testvériség szellemiségét, amelyről az amerikai tapasztalataim alapján azt hittem, hogy soha sem létezhet a fehér és a nem fehér között.

Amerikának meg kell értenie az iszlámot, mert ez az egyetlen vallás, amely kitörli társadalmából a faji problémát. [...] Még soha nem láttam ilyen őszinte és igaz testvériséget, amelyet minden bőrszín együtt gyakorolna, függetlenül azok milyenségétől.

Ezek a tőlem származó szavak megdöbbenőek lehetnek. De ezen a zárandoklaton az, amit láttam és tapasztaltam, arra kényszerített, hogy újra rendezsem a korábban megfogalmazott gondolkodási min-tákat, és félredobjam korábbi következtetéseimet.¹⁹

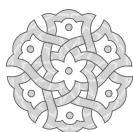
Helyzeti tényezők

Az emberek bizonyos helyzetekben etikátlanul viselkedhetnek, mert nem látnak más kiutat. Például a menedzser fiktív értékesítéseket könyvelhet el annak érdekében, hogy fedezze a felelősségi körébe tartozó veszteségeket. Az iszlám szerint az adósság az egyik fő oka annak, hogy az emberek etikátlanul viselkednek. Egy Ā'ishah (raw) által hagyományozott hadíszban

Valaki azt mondta [a Próféának]: „Miért keresel ilyen gyakran menedéket Allahnál az adósság terhe elől?” A Próféta (béke legyen vele) azt válaszolta: „Az adósságban élő ember hazudik, amikor csak megszólal, és amikor ígéreteket tesz, megszegei (azokat).”²⁰

Mivel az eladósodás feltehetően etikátlan magatartáshoz vezet, a muszlim hitelezőket arra ösztönzik, hogy mutassanak engedékenységűt az adósok felé. Ugyanakkor az adósokat arra kéri, hogy haladéktalanul fizessék vissza az adósságokat.

19 Haley, Alex. 1965. *The Autobiography of Malcolm X*. New York: Ballantine Books, 340.
20 'Ā'ishah, *Saḥīḥ al-Bukhārī*, 1.795.

Az iszlám etikai rendszere

Az iszlám etikai rendszer eltér a világi erkölcsi rendszerektől és a más vallások által szorgalmazott erkölcsi kódextól. A civilizáció során ezek a szekuláris modellek²¹ átmeneti és rövidlátó erkölcsi szabályokat feltételeztek, mivel emberi alapítóik értékein alapultak, például az epikureizmuson vagy a boldogság érdekében működő boldogságon. Ezek a modellek általában a vallástól elkülönülő etikai rendszert javasoltak. Ugyanakkor a más vallások által elfogadott erkölcsi kódexek gyakran olyan értékekre tették a hangsúlyt, amelyek háttérbe szorítják létünket ebben a világban. Például a kereszténység a szerzetesség túlzott hangsúlyozásával arra ösztönzi híveit, hogy vonuljanak vissza a mindennapi élet nyüzsgésétől. Ezzel szemben az iszlám etikába ágyazott erkölcsi kódex az ember Teremtőjéhez fűződő viszonyát helyezi előtérbe. Mivel Isten tökéletes és mindentudó, a muszlimoknak van olyan erkölcsi rendszere, amely nem időhöz kötött és nem gyakorolnak rá hatást az emberi szeszélyek.²² Az iszlám etikai kódex mindenkor érvényesíthető, mert Teremtője és Figyelője közelebb áll az emberhez, mint a nyaki vénája, és

21 Badawi, Jamal. *Islamic Teachings*. Halifax, NS Canada. II, F, 1-es és 2-es kazetták.

22 Uo.

tökéletes, örök tudással rendelkezik. Az iszlám erkölcsi kódexének megfogalmazása érdekében most összehasonlítjuk az alternatív etikai rendszereket az iszlám etikai rendszerrel.

ALTERNATÍV ETIKAI RENDSZEREK

A kortárs etika több szempontból különbözik az iszlám etikai rendszertől. Általában hat erkölcsi norma uralja az etikai gondolkodást. Ezeket az 1. táblázat foglalja össze.

Relativizmus

A relativizmus azt hangsúlyozza, hogy egyetlen, egyetemes kritérium nem használható annak eldöntésére, hogy egy cselekvés etikusan-e vagy sem. Minden ember a saját szempontját alkalmazza, és ez a kritérium kultúránként eltérő lehet. Ennek eredményeként a különféle társadalmi értékek és magatartásformák etikai jellege meghatározott kulturális kontextusokban jelenik meg.²³ Ezáltal a más országban tevékenységet folytató üzletembereket kötni fogják az adott ország normái és értékei.

Számos probléma kapcsolódik ehhez az etikai rendszerhez. Először is, a relativizmus iskolája én-központú; kizárólag az egyénre összpontosít, és kizár minden kívülről történő interakciót vagy inputot.²⁴ Ez a megközelítés közvetlenül ellentmond az iszlámnak. Az iszlám hangsúlyozza, hogy az egyén etikai magatartásának és értékeinek a Koránban és a szunnában meghatározott kritériumokon kell alapulniuk. Másodszor, a relativizmus magában rejtje a döntéshozó lustaságának lehetőségét; magatartását

²³ Weiss, 64.

²⁴ *Uo.*

egyszerűen önérdeken alapuló követelményekre hivatkozva igazolhatja. Az iszlám ezzel szemben távol áll az olyan döntéstől, amely egy helyzet egyoldalú szemlélete alapján születik. A másokkal folytatott konzultáció vagy a *shūrā* elve a muszlim üzletember döntéshozatali eszköztárának alapvető része. Az egoizmusnak nincs helye az iszlámban.

1. táblázat
A hat fő etikai rendszer áttekintése²⁵

Alternatív etikai rendszerek	Döntéshozó szempontok
Relativizmus (Önérdek)	Az etikai döntéseket az önérdek és a saját szükséglet alapján hozzák meg.
Haszonelvűség (A költség és haszon számolása)	Az etikai döntéseket a döntések hatásaként elért eredmények alapján hozzuk meg. Egy cselekvés akkor etikus, ha a legnagyobb haszonnal jár a legnagyobb számú ember számára.
Univerzalizmus (Kötelesség, szolgálat)	Az etikai döntések a döntés vagy a cselekvés szándékát hangsúlyozzák. Hasonló körülmények között mindenkinek hasonló döntéseket kell hoznia.
Jog (Egyéni jogosultság)	Az etikai döntések egyetlen értéket, a szabadságot hangsúlyozzák, és a választás szabadságát biztosító egyéni jogokon alapulnak.
Disztributív igazságosság (Méltányosság és becsületesség)	Az etikai döntések egyetlen értéket, az igazságosságot hangsúlyozzák, és a vagyon és az előnyök igazságos elosztását biztosítják.
Örök Törvény (Szentírás)	Az etikai döntéseket az Örök Törvény alapján hozzák meg, amely a Szentírásban lett kinyilatkoztatva.

25 Engedéllyel adaptálva: Weiss, J. W. *Business Ethics: A Managerial, Stakeholder Approach*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing © 1994. A kiadó engedélyével sokszorosítva.

Haszonelvűség

Cicerótól Jeremy Benthamig és J. S. Millig csaknem két évezreden át élt az etika haszonelvű megközelítése, mely megállapítja, hogy „a személyes magatartás erkölcsi értékét kizárólag e magatartás következményei határozhatják meg.”²⁶ Egy cselekvés akkor etikus, ha a legnagyobb haszonnal jár, vagy a legtöbb ember számára „jó”. Ezért az utilitarizmus²⁷ meglehetősen eredményorientált.

Az ezzel az etikai rendszerrel kapcsolatos problémák száma magas. Először is, ki határozza meg, hogy mi a „jó” a többség számára? Vagyon, öröm vagy egészség? Másodszor, mi történik a kisebbséggel? Ha az Egyesült Államokban a többség eldönti, hogy a szabad szerelem doktrínája uralja majd a földet, ki védi meg annak a kisebbségnek az érdekeit, aki hisz a házasságban és a monogám kapcsolatokban, ahogyan Isten előírta? Harmadszor, hogyan kell felmérni a költségeket és az előnyöket, ha olyan nem számszerűsíthető kérdéseket kell kezelni, mint az egészségügy? Negyedszer, az egyéni jogokat és felelősségeket figyelmen kívül hagyják a kollektív jogok és felelősségek miatt.²⁸ Ez ellentétes az iszlámmal, mely mind az egyéni, mind a kollektív jogokat fontosnak tartja. Továbbá egy muszlim nem hibáztathatja az ummát tetteiért; minden ember végső soron önmagáért felelős.

A Napon, amikor minden lélek önmagáért könyörögve jön majd, és minden lélek teljesen megkapja a fizetségét azért, amit cselekedett, és nem lesznek velük igazságtalanok.²⁹

Végezetül az utilitarizmus meghatározza a jövőbeli cselekvések etikai jellegét azáltal, hogy összeveti költségeiket az előnyökkel, és ez könnyen szélsőségekig fokozható. Ez a veszély könnyen

26 Hosmer, 109.

27 *A szabályokon alapuló haszonelvűség helyett a cselekvő haszonelvűségről* beszélek.

28 Weiss, 67.

29 *Korán* 16:111.

érzékelhető az üzleti etika mikroökonómiai megközelítésében, amely a nyugati üzleti vállalkozások alapvető gondolkodásmódjának nagy részét uralja.

A mikroökonómia a *Pareto-hatékonyság* szabályát hangsúlyozza. Ez a szabály az erőforrások hatékony felhasználását emeli ki a fogyasztói igények kielégítésének érdekében, továbbá kizárja az etikai kérdések mérlegelésének szükségességét, és túlságosan nagy hangsúlyt helyez a profit maximalizálására. Milton Friedman a következőképpen foglalja össze a vezetői etika mikroökonómiai megközelítését:

Kevés trend képes annyira alaposan aláásni szabad társadalmunk alapjait, mint a vállalati tisztviselők társadalmi felelősségvállalása, ami nem más, mint hogy minél több pénzt keressenek részvényeseik számára.³⁰

Az üzleti etika mikroökonómiai megközelítésével ellentétben a profitmaximalizálás nem az iszlám végső célja, vagy a kereskedelem egyedüli etikai eredménye. Allah Šubhānahu wa ta‘ālā Azt mondja a Koránban:

A vagyon és a gyerekek az evilági élet ékességei. De a maradandó jócselekedetek jobbak Urad előtt jutalmukat tekintve, és jobbak a remény alapjául.³¹

Univerzalizmus

Míg a haszonelvűség a döntések kimenetelét hangsúlyozza, az univerzalizmus a döntés vagy a cselekvés szándékára összpontosít. Az univerzalizmus iskolájának alapelve Kant kategorikus imperatívuszának alapelve. Ez az elv két részből áll. Először is, egy személynak csak akkor kell döntenie egy cselekvés mellett, ha hasonló körülmények között a földön mindenkinek engedélyezné, hogy

30 Friedman, Milton. 1962. *Capitalism and Freedom*. Chicago: University of Chicago Press, p.133.

31 *Korán* 18:46.

A KÖTETRŐL

Ez a könyv a muszlim üzleti közösség tagjaihoz szól, akiknek nap mint nap etikai helyzetekkel kell szembesülniük.

Az iszlám szempontjából bemutatja a vezetés legfontosabb elveit. Célja, hogy segítse az üzleti tevékenységet folytató muszlimokat abban, hogy az iszlám etikai rendszerrel összhangban járjanak el.

Az író különböző iszlám tevékenységekkel kapcsolatos tapasztalatai gyakorlati háttérrel is biztosítanak számára, amely alátámasztja és megvilágosítja tudományos ismereteit az üzleti menedzsment létfontosságú területén.

Dr. Rafik Beekun a Nevadai Egyetem (University of Nevada) Menedzsment és Stratégia tanszékének professzora. A *Strategic Planning and Implementation for Islamic Organizations* című könyv szerzője, a *Leadership: An Islamic Perspective* című kötet társszerzője, és több képzési workshopot vezetett felső vezetőknek és muszlim munkavállalóknak. Jelenleg az amerikai Association of Muslim Social Scientists (USA) elnöke.

